

ԲԵԼՏԻԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԿԱՌՈՒՑՄԱՆ

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆԸ

Պատմական դառը համգամանքների բերումով աշխարհի տարբեր ծագերում հայտնված հայ ժողովրդի խլյակները դրսևորեցին զարմանալի կենսունակություն և հարատևելու անօրինակ կամք: Ամենուրեք կառուցում էին եկեղեցիներ, ստեղծում կրթական-մշակութային հաստատություններ, հասարակական կազմակերպություններ, որոնք կոչված էին սատար լինելու ազգային ինքնության և դիմագծի պահպանությանը: Պատմական այս էջերը հայ ժողովրդի պատմության անքակտելի մասն են և ամբողջացնում են մեր պատկերացումները հայրենիքից հեռու ապրող հայության մասին:

Հստ տեղեկությունների, հայերը Մոլդավիա են գաղթել Ղրիմից և հաստատվել են այնտեղ դեռևս միջնադարում:

1401 թ. Սուչավայում հիմնվում է հայկական եպիսկոպոսություն, իսկ 1812 թ. երբ Բեսարաբիան անցնում է Ռուսաստանին, Քիշնևում, ուր արդեն կային հայկական երկու եկեղեցիներ, հաստատվում է Բեսարաբիայի հայոց հոգևոր առաջնորդությունը: Թեմակալ առաջնորդներից վերջինը Ներսես արքեպիսկոպոս Խուդավերդյանն էր, որն ազգանվեր գործունեություն էր ծավալում Բեսարաբիայի մահամզում, նպաստում հայաշատ քաղաքներում հայկական եկեղեցիներ կառուցելուն: Նահանգի հյուսիսային մասում, որտեղ մեծ թվով հայեր էին բնակվում, չունեին իրենց ազգային եկեղեցին, և շատերն անգամ պատկերացում չունեին եկեղեցու մասին, երբևէ Պատարագ չէին լսել: Այդպիսի մի քաղաք էր Ռեոտ գետի ափին գտնվող Բելցի քաղաքը, որտեղ ապրող հայերը եկեղեցի չունեին: Տեղի արժանավոր այրերը մի քանի անգամ փորձեր են արել եկեղեցի կառուցելու, բայց դրան չունենալու պատճառով նրանց երազանքը մնացել է անկատար: 1901 թ. Նոր Նախիջևանի և Բեսարաբիայի հայոց վիճակային կոնսիստորիայի թեմակալ առաջնորդ Ներսես արքեպիսկոպոսը օգնություն ստանալու ակնկալիքով դիմում է Սամկո-Պետերբուրգի հայոց եկեղեցական խորհրդին, մի բարեպաշտ հիմնարկի, որը բազմաթիվ անգամներ էր օգնության ձեռք մեկնել դիմող բոլոր կազմակերպություններին և անհատ անձանց, բայց այդ ընթացքում խորհուրդը ի վիճակի չէր օգնություն ցույց տալու, և Բելցիի եկեղեցու կառուցման մասին երկար ժամանակ չխոսվեց:

Տարիներ են անցնում: Բելցիում հայ եկեղեցի կառուցելու կարիքը գնալով ալելի է զգացվում: 1908 թ. սկզբին քաղաքում մահանում է Մարիա Փոքշանյանը՝ թողնելով մի կտակ, ըստ որի Բելցի քաղաքի իրեն պատկանող մի հողամասը, այն է՝ Բուկարմի և Խոստինսկու փողոցների անկյունում գտնվող հատվածը տրամադրում է առաջնորդարանին՝ հայկական եկեղեցի կառուցելու նպատակով՝ պայմանով մի-

այն, որ եթե հիմզ տարում եկեղեցի չկառուցվի, ապա փոխարենը կառուցվի հայկական դպրոց:

Հիշյալ հարցով, Ներսես արքեպիսկոպոսի առաջարկով, 1909 թ. հուլիսի 5-ին Բեղցիում ընտրվում է կոմիտե, որը պետք է զբաղվեր եկեղեցու կառուցման հարցով: Նույն օրը տեղի է ունենում ժողով, որ Ջատիկյան քահանան կարդում է Ներսես արքեպիսկոպոսի հեռագիրն այն մասին, որ Սարոկակի գավառի կալվածատեր, այդ ժամանակ Բիշնևի վերաբնակիչ Մկրտիչ Հովհաննեսի Լուսախանյանը ինքնահոծար կամքով դիմում է Նոր Նախիջևանի և Բեսարաբիայի հայոց թեմի առաջնորդին, ցանկություն հայտնում Բեղի քաղաքում դամբարան և եկեղեցի կառուցելու՝ հանգուցյալ եղբոր և ծնողների հիշատակը հավերժացնելու համար: Լուսախանյանը եկեղեցու կառուցման համար նվիրում է 20000 ռուբլի: Թեմի առաջնորդ Ներսես արքեպիսկոպոսը այս խնդրանքով դիմում է կաթողիկոսին՝ թույլատրելու դամբարան և եկեղեցի կառուցելու՝ հանգուցյալների անձուրը դամբարան տեղափոխելու պայմանով: Կոնդակով կաթողիկոսը տալիս է թույլտվություն: Որոշվում է զարմանը սկսել աշխատանքները: Դիմում են նաև կայսրին՝ եկեղեցու կառուցման թույլտվությունը ստանալու: Շուտով Բեսարաբիայի ներքին գործերի նախարարության հոգևոր գործերի դեպարտամենտը սինդիկատ տեղեկացնում է, որ կայսրը բարեհաճել է թույլատրել Բեղցիի հայոց եկեղեցու կառուցումը: Հաստատվում է պլանը, ուղարկվում սինդիկատին, ստեղծվում է եկեղեցու կառուցման հանձնաժողով, որի նախագահ է ընտրվում Հակոբ Գրիգորի Հաջի-Մարգարյանը:

Լուսախանյանի տրամադրած 20000 ռուբլին բնականաբար բավարար չէր եկեղեցու կառուցման համար, ուստի քաղաքացիների խնդրանքով Ներսես արքեպիսկոպոսը դիմում է Սանկտ-Պետերբուրգի հայոց եկեղեցիների խորհրդին՝ եկեղեցու կառուցման համար 20000 ռուբլի նպաստ ստանալու, նաև խնդրում խորհրդի հոգաբարձությանը՝ նպաստելու երկու տարվա ընթացքում եկեղեցին կառուցելու: Կար նաև հանգանակությունից ստացված 8500 ռուբլի, օգնության ձեռք էին մեկնել նաև անհատ մարդիկ՝ ավագ և այլ շինարարական նյութեր տրամադրելով:

Բեղցիի հայ հասարակությունը անհամբերությամբ էր սպասում եկեղեցու կառուցմանը, քանի որ հայ համայնքը զրկված էր հոգևոր մխիթարությունից:

Վերջապես գալիս է բաղձալի ժամը: 1910 թ. օգոստոսի 24-ին դրվում է եկեղեցու հիմքը, և սկսվում են շինարարական աշխատանքները: Օիմության գործի մասնաժողովի նախագահ Հաջի-Մարգարյանի եռանդուն ջանքերի շնորհիվ հաջողվում է երկու տարվա ընթացքում կանգնեցնել եկեղեցին: Բեղցիի հայ կամայնքի հոգևոր պակասությունը լրացվում է. 1912 թ. հոկտեմբերի 28-ին ավարտվում է եկեղեցու կառուցման արխատանքները, օծվում է և կոչվում Վանուն սրբոյ հօրն մերոյ Գրիգոր Լուսառորչի»:

Նոր նախիջևանի և Բեսարաբիայի հայոց վիճակի թեմակալ առաջնորդը Գևորգ Կաթողիկոսին ուղղած նամակում այն միտքն է արտահայտում, թե Լուսախանյանը, սիրահոծար կատարելով նվիրական պարտքը, հայցում է կաթողիկոսի օրհնության

կոնդակը՝ «հորդորելով ապագայում ևս մույն հոգին ու սիրտն ունենալ հայ համայնքի բազմակարոտ պետքերի նկատմամբ»:

Կաթողիկոսի օրհնության կոնդակին արժանի էին երկու այրերն էլ հավասարապես: Եկեղեցու շինության ամբողջ հոգաը և կառուցման բազմազան խնդիրները ցանկալի վախճանի հասցրած լինելու իրողությունը՝ մեկն իբրև նյութական օժանդակության հիմք, մյուսը՝ բարոյական: Ի դեպ Հաջի-Մարգարյանը եկեղեցու կառուցման համար իր անձնական լուման է ներդնում՝ տալով 4000 ռուբլի: Եկեղեցու կառուցմանը մեծապես նպաստում են մաս Բելցիի քաղաքային վարչության մախազան Հակոբ Գրիգորյանը:

1912 թ. դեկտեմբերի 12-ին Գևորգ Ե Կաթողիկոսը օրհնության կոնդակ է հղում Բելցիի հայոց եկեղեցու կառուցմանը նպաստող արժանավոր այրերին՝ Մկրտիչ Լուսախանյանին և Հակոբ Հաջի-Մարգարյանին:

ԶՈՒԼԻԵՏԱ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ